

SOBIRANI-E-S

SOBERANÍ-A-S

SOVEREIGNTI-E-S

Àngels Canadell

Quan el sistema econòmic i polític col·lapsa i la matriu cultural deixa de ser un referent de significat, és un bon moment per recordar algunes màximes dels antics grecs. Pensaments i intuïcions que responien a qüestions ètiques en un context de corrupció, on la paraula no tenia més valor que el de convèncer, on la veritat es confonia amb la raó i on les lleis humanes començaven a definir-se en contraposició a la naturalesa. Sentències com “ocupa’t del tot” o “la mesura és el millor” ens resulten familiars en un moment en què hem d’aprendre novament què és l’essencial i quant és suficient.

Cuando el sistema económico y político colapsa y la matriz cultural deja de ser un referente de significado, es un buen momento para recordar algunas máximas de los antiguos griegos. Pensamientos e intuiciones que respondían a cuestiones éticas en un contexto de corrupción, donde la palabra no tenía más valor que el de convencer, donde la verdad se confundía con la razón y donde las leyes humanas empezaban a definirse en contra posición a la naturaleza. Sentencias como “ocúpate del todo” o “la medida es lo mejor” nos resultan familiares en un momento en que tenemos que aprender nuevamente qué es esencial y cuánto es suficiente.

When the political and economic system collapses and the cultural matrix stops being a referent for meaning, it is a good time to remember some maxims of the ancient Greeks. Thoughts and insights that respond to ethical issues in a context of corruption, where words had no more value than the one of convincing, where truth is confused with reason and where human laws began to define their position against nature. Judgments like "take care of the whole" or "moderation is best" are familiar to us in a time when we have to learn again what is essential and how much is enough.

Descriptors / Descriptores / Key words

Sobirania, decreixement, ben-viure, ètica, límits/ soberanía, decrecimiento, buen-vivir, ética, límites/ sovereignty, decreasement, well-being, ethical, limits

Àngels Canadell
Investigadora en filosofia intercultural
acanadell@ub.edu

“Nada puede traerte la paz excepto tú mismo. Nada puede traerte la paz excepto el triunfo de los principios” (Emerson p.76)

En la lenta transformació de les cultures i civilitzacions hi ha moments especialment notables. Les idees canvien però les institucions segueixen protegint i mantenint la visió del món que les ha creades durant molt de temps. Perquè el canvi real es produeixi ha d'haver-hi una participació total de la persona. Una transformació interna que faci bascular la ment, el cor i l'acció en una altra direcció. Sovint, només un col·lapse físic, econòmic o ambiental té la força suficient per fer detonar aquesta determinació a l'interior de la persona.

Aquesta podria ser la situació en la que ens trobem en el moment actual. El col·lapse financer, laboral i climàtic, pot ser l'impacte que necessitem socialment per emprendre un canvi de direcció real. Un canvi que situï la persona al centre de les decisions polítiques i generi una economia que cuidi la vida.

De la mateixa manera que els moviments planetaris basculen al voltant d'un eix, la persona es mou des d'uns principis interns. La transició cultural que vivim és també un desplaçament d'aquest eix que enlloc de girar al voltant dels interessos individuals, ha de saber moure's des de la necessitat de cuidar el planeta, d'atendre les necessitats d'una població creixent gestionant de manera justa els béns comuns.

1. Una vida digna.

Com hem de viure perquè la nostra vida sigui una vida bona? Tot el pensament grec clàssic gira entorn d'aquesta pregunta i bona part del pensament occidental s'inspira en les màximes ètiques que aquells poetes i pensadors van proposar. Reflexions orientades a desvetllar la saviesa entesa com estil de vida i que va donar lloc a moltes escoles a l'antiga Grècia. Cada una d'elles tenia un principi rector que identificava una intuïció originària sobre el sentit de la vida¹. Filosofar volia dir entrar en les coses fins al punt de copsar-ne la seva essència i des d'ella ser capaç de dur una vida justa, una vida digna i feliç.

¹ "Ocupa't del tot" Periandre de Corint, "La mesura és millor" Cleòbul, "Coneix-te a tú mateix" Sòcrates.

Podem establir alguns paral·lelismes entre les motivacions d'aquells pensadors i les necessitats de la nostra època. Moviments en defensa del ben-viure, de la sobirania alimentària, fiscal energètica i política, són indicadors d'un canvi global regit per uns mateixos objectius: Dur una vida senzilla i autogestionada; refer les comunitats socials i fer les paus amb la terra. Objectius que s'han anat clarificant en les dues últimes dècades i que tenen el principal fre en la falta de confiança en les capacitats de les persones per assolir-los.

En la recerca clàssica per la felicitat i el ben-viure, un dels perills clars era caure en la *hybris*; la desmesura. La tendència a deixar-se dur per l'afany d'obtenir més és palesa i està constatada a l'antiga Grècia com una característica humana a combatre en qualsevol època. La civilització occidental és plena de mites i d'històries que il·lustren la tensió entre l'equilibri i la desmesura, que intenten educar en la percepció dels límits i en la fortalesa interior, sense la qual és difícil contenir-se.

Coneixement i felicitat són inseparables en la mentalitat dels pensadors grecs. Per això la responsabilitat primera d'un govern, dels regents de la *polis*, era l'educació. Educar en els principis ètics, formar el caràcter, eren prioritats inqüestionables. Des d'aquesta formació que implicava aprendre a gestionar adequadament desigs i necessitats, es podia reivindicar el sentit de l'autosuficiència. S'és *autàrquic*², quan es necessita només l'elemental per viure i quan el desenvolupament de les pròpies capacitats esdevé útil als altres.

Si l'*autarquia* té un matís polític i econòmic, el seu contrapunt en la vida interior de la persona és l'*ataraxia* o serenitat d'ànima. L'equilibri interior i exterior com imatges d'una comunitat, diríem avui, sostenible i solidària. Serenitat davant les inclemències de l'existència; *autosuficiència* davant les pressions del mercat.

Actualment emergeixen moviments socials de tot tipus orientats a trobar un nou equilibri social, ecològic i personal. Un d'ells originat a les comunitats indígenes de Llatinoamèrica és el moviment en defensa del **ben-viure**. Una filosofia que busca l'equilibri amb la naturalesa en la satisfacció de les necessitats amb l'objectiu de dur una vida simple, però digna i feliç. L'articulació política d'aquest moviment es vincula a dur una vida comunitària auto-organitzada i auto-suficient. Dos objectius inseparables del criteri d'una economia a petita escala i de nul·l impacte ecològic.

Capgirar les tendències consumistes i explotadores de la societat actual demana força interior i centrament; confiança en un mateix i en els criteris

---

² Epicur. *Ètica*

ètics que ens habiten. Una ètica personal capaç de dissoldre les bases de l'actual sistema.

2. Aprendre a decreïxer

El decreixement no és només un criteri per reorientar l'economia sinó un principi ètic. Un principi de renúncia al domini del món basat en la sobirania ètica. La paraula decreixement, diu Serge Latouche³, significa de fet, a-creixement, per tant no implica cap retrocés, sinó desfer l'associació entre creixement, progrés i desenvolupament.

Decreïxer significa deixar d'apropiar-nos de la naturalesa i del paisatge, deixar de projectar-nos constantment en un món de superfícies i fer peu en un mateix. Creïxer interiorment enlloc de seguir omplint el món d'objectes i consumir el que la terra ha tardat segles en generar. Significa aprendre a acceptar el pas del temps, adaptar-se als ritmes naturals, renúnciar a obtenir més del necessari i acceptar la fragilitat humana. La incapacitat de saber-ho tot i els límits humans en el planeta.

Una manera senzilla de resumir la tensió paradigmàtica en la que ens trobem és expressar-ho com ho va fer Lewis Mumford en la seva obra *El mito de la màquina*. En la tensió permanent, entre acceptar els límits de la nostra condició i transcendir-los, hi ha segons l'autor, dues postures: regir-se segons l'escala humana, buscant la mesura justa i l'equilibri o orientar l'acció humana al creixement i el domini, tenint com a criteri de millora, el gegantisme. Aquesta dualitat crec que reflecteix la transició que vivim d'una societat industrial a una societat basada en l'economia del bé comú.

Tota construcció social es basa en un imaginari col·lectiu, en unes creences que configuren el sòl bàsic on arrelar-se. Per això, la part més difícil del canvi social no és ideològica ni tampoc tècnica, sinó interna. **Canviar les creences** que sostenen el nostre estil de vida i el sentit del que fem és un canvi de visió del món. La dificultat d'aquest moment és aconseguir que idees, creences, valors i percepcions s'alineïn en una nova orientació. Es tracta d'un gir intern que faci desplaçar la centralitat dels interessos individuals vers el benestar comú de les persones i del planeta.

Les resistències personals a acceptar la idea de de-creixement són una mostra de la força mítica que tenen les idees vinculades a creences inconscients. El desenvolupament és un model social i econòmic i és també un mite. Una creença que per tant, ni és objectiva ni descriu la realitat però es manté sobre la base a-crítica del "més és millor que menys".

---

³ Cf. Serge Latouche. *La apuesta por el decrecimiento*

El patró de vida de les societats industrials es basa en suprimir els límits temporals i espacials, en accelerar els canvis i destruir la proximitat orgànica. Com deia Mumford, la obsessió per imposar un sol ritme: més ràpid, un sol destí: més lluny i una sola mesura: més gran, responia a la voluntat d'obtenir control i poder sobre el món. Una intenció present en tota la història humana però que a partir de la revolució científica i la industrialització esdevé un projecte possible a escala mundial.

D'altra banda, la creença que substituir el treball físic per una acció automàtica és, en sí mateixa, una millora per la humanitat, provoca desconfiança envers les idees d'un canvi de model econòmic i cultural com el que ens convida a fer el decreixement.

El capitalisme ha utilitzat molt bé la por a l'escassetat creant noves necessitats i una cadena de dependències econòmiques, totes elles vinculades al rebuig a acceptar una existència naturalment limitada i una naturalesa humana contingent.

Quan parlem de la oportunitat que ens dona la terra d'aprendre a situar-nos al nostre lloc, és a dir, de viure segons mesura humana i no divina, parlem també de la oportunitat de retirar-nos psicològicament del patró mental de control i domini de la terra i de la sensibilitat terrenal. **Redimensionar-nos** com a espècie i com a persones és la tasca antropològica associada al decreixement econòmic. Abandonar el somni de dissenyar el món al nostre gust i recuperar el somni de gaudir de l'ajuda mútua, de sostenir-nos mútuament en l'aventura de viure.

...Ser sobirans té relació amb aquest re-dimensionar. Consisteix en retirar l'autoritat atorgada al diner, a la imatge estereotipada, a la homogeneïtzació en les maneres de ser i de pensar, a la obediència a un model de domini i explotació de la naturalesa i a un sistema social i ecològicament injust i tornar a percebre per un mateix el nostre lloc en el món examinant per nosaltres mateixos com volem viure⁴.

No podem refer la cohesió social, crear cultura, ni generar un estil de vida propi sense realitzar prèviament aquesta acció de sobirania ètica personal. Doncs, aquest és un acte fundant, un acte d'arrelament en els principis....

L'economicisme imperant ha fet desaparèixer lentament la percepció dels valors reals de les coses. La crisi financera està fent aflorar novament aquesta capacitat d'ajudar-se mútuament i de cuidar-se com ha estat comú en totes les societats fins la modernitat. El desig d'autogovernar-se es també un valor

⁴ Cf. Aristòtil "una vida digna és una vida examinada"

inherent a la persona. Es només perquè hem delegat en les institucions o en els especialistes el coneixement, que ens hem fet dependents, al mateix temps que hem incorporat el sentiment de carència en molts aspectes que les cultures no modernes no sentien com a tal. L'estratègia econòmica de crear necessitats ha funcionant gràcies a aquest *desvalorament*⁵ previ de les capacitats naturals de les persones per sostenir-se mútuament i viure dignament. En aquesta desvaloració interna creix també la desvinculació dels projectes ciutadans i polítics.

Els habitants de les societats desenvolupades haurem d'aprendre necessàriament a desplaçar-nos menys, a viure amb menys i per tant, a estar més amb nosaltres mateixos. Aquesta és l'esperança de sortir de la crisi.

El camí del decreixement obre la possibilitat de redescobrir el **present**. Viure el present amb plena consciència ens allibera d'un ordre temporal mecànic i projectat al futur, alhora que ens permet descobrir una dimensió oberta de l'espai que som; un horitzó que es dibuixa com a guia per a l'acció i que va reconstruint el sentit cosmològic de l'existència.

Recuperar el **ritme** propi és condició per gestionar la pròpia salut, acceptar la nostra dependència dels ritmes de la terra i adequar la vida laboral i social a les seves pautes és alliberar-se una mica de la imposició compulsiva dels horaris i protegir-se interiorment quan sentim l'amenaça de perdre'ls. Potser també és una oportunitat de crear un ordre temporal harmònic amb la terra i amb la complexitat de la vida humana que ha de satisfer també la necessitat de soledat i de no-acció, de la mateixa manera que la terra ha de menester temps de repòs i renovació.

El món, no és una abstracció. El món té un rostre, té sensibilitat. Ens cal aprendre a percebre novament aquesta sensibilitat en totes les coses. Aprendre a mirar i escoltar el que la realitat diu. El món no és el resultat d'invertir en infraestructures, no és fruit d'un disseny tecnològic ni d'una estratègia política. El món se'ns dona a cada moment i en cada situació de manera sencera. En cada moment tenim la possibilitat d'actuar des d'aquesta *sinceritat*.

Hi ha moltes maneres de viure però en totes les societats la vida respon a un equilibri multidimensional que és sinònim de salut i benestar. La precarietat laboral i les enormes dificultats a les que ens ha conduït les practiques econòmiques de la globalització ens duen paradoxalment a una situació de **deseiximent**. Ens duen a un límit i com tot límit a un llindar on novament

---

⁵ Ivan Illich parlava del "desvalor" com l'estratègia utilitzada per l'economia moderna per crear necessitats, consistent en destruir bens materials i culturals per generar dependències i sotmetre la gent a una lògica consumista. Cf. Obres completes FCE 2008

podem escollir. Podem desprendre'ns de la inèrcia d'adaptar-nos a un món socialment injust i ecològicament bàrbar. Podem optar per construir-nos novament des de la solidaritat i des del sentit del que és correcte i suficient.

A nivell polític, el camí de la sobirania implica recuperar la gestió del territori i dels béns comuns, amb la intenció de crear una societat on les persones siguin protagonistes, on l'educació estigui al servei de la realització humana i no de l'adaptació a un sistema injust. Una societat que cuidi el llegat paisatgístic i la diversitat en totes les seves formes i aprengui a posar la seva singularitat al servei del món. Un trajecte que passa per contraure les dimensions del temps, de l'espai i del moviment reduint i controlant l'impuls d'anar més lluny i més de pressa. Cal recuperar la capacitat perduda d'aturar-nos. Aturar-nos per preveure els efectes de les nostres decisions i accions. Aturar-nos trobant el benestar en el lloc on som. L'acceleració elimina la capacitat de viure l'experiència i amb ella, inhabilita la capacitat humana d'autocontrol i de construcció de la personalitat.

Millora la qualitat de vida humana quan les persones saben resoldre per sí mateixes les dificultats diàries i quan saben adaptar-se als límits del seu cos i de la seva existència temporal. No sempre és desitjable travessar el planeta ni multiplicar per dos la dimensió d'un projecte. La terra està plena d'activitat i presència humana i vol reposar. També els humans estem plens de projectes irrealitzables i d'activitats innecessàries.

Decréixer ens mostra la oportunitat de ben-viure des de la simplicitat i ens dona la possibilitat de sanar la psicologia derivada de moltes dependències. Tornar al present, estar atents al que som, atrevir-nos a mirar les nostres pors i a viure amb elles. Una societat on les persones sàpiguen conviure amb coneixement de sí mateixes és una societat **resilient**⁶, capaç de suportar situacions difícils i de treure'n un aprenentatge per la comunitat.

Consumir menys, desmantellar la imatge del món com un gran supermercat on tot té un preu que poden pagar els ciutadans del costat ric és una gran oportunitat. Alliberar-se de la pressió d'un món ple d'objectes a consumir és més que un benefici ecològic per el planeta. Pot ser el moment d'una **reconstrucció cultural** molt important en la qual, deixem de percebre no només els animals com a objectes de guany econòmic, com fa la indústria agroalimentària, o els béns naturals com a recursos per les grans multinacionals, sinó que pot ser el moment d'aprendre a veure la realitat en totes les seves vessants com una realitat compartida on res no és objecte de ningú.

---

⁶ El documental "The Power of Community" mostra aquesta capacitat a partir del bloqueig que va patir Cuba els anys 90 i l'aprenentatge col·lectiu que en va sorgir

Aquesta és una altra vessant de l'aprenentatge sobiranista. Buidar el món d'objectes per ser consumits, dominats o utilitzats i per tant també, buidar el món de subjectes que necessiten consumir, dominar o utilitzar per sentir-se algú. Aquesta transformació és revolucionària i radical perquè construiria realment una visió del món capaç de contrarestar la força enorme de la globalització i d'encetar una nova etapa de maduresa per a la societat humana.

Permetre la simplicitat, tornar a tenir poques coses, només les necessàries i dur una vida senzilla és el que les persones i la terra necessiten. *Aprendre el que és suficient*. Allò que alguns associen amb pobresa és en aquest moment font de coneixement.

La filosofia que proposa el **ben-viure** és aliena a la concepció del temps tal com està plantejada en l'origen de la noció de desenvolupament; a més d'altres idees filosòfiques fonamentals com són la concepció de la naturalesa com objecte i com a recurs; de l'individu com a unitat fonamental de la societat i la recerca de la unitat sense diversitat⁷. Les relacions s'estableixen, en aquest context, entre subjectes i no entre subjectes i objectes, siguin de poder, de domini, de manipulació o de consum.

Políticament implica que els processos democràtics han de radicalitzar-se de manera que els governants han d'obeir les persones que representen. El ben-viure promou la diversitat cultural i natural i la construcció política de la societat des de la base. Així com una relació de reciprocitat amb la naturalesa on aquesta es percep com un ésser capaç de sentir i conèixer. L'ésser humà es defineix no com un individu lliure, sinó com a part d'una comunitat interrelacionada. La sobirania en aquest context, no és un privilegi individual, com no ho és la llibertat, sinó un exercici des d'on s'actua i es pensa en nom de tot el col·lectiu.

3. Sobirania ètica

La crisi econòmica ha fet emergir la noció de *sobirania* com una alternativa des d'on generar confiança i capacitat d'acció. Sobirania política, econòmica, fiscal, alimentària...Sobirania de les nacions per decidir quin model d'estat volen; sobirania dels pobles per produir, gestionar i distribuir terres i béns respectant les maneres de fer tradicionals; sobirania de les persones per gestionar les seves necessitats, la seva salut i educació. Un moviment mundial a favor dels drets dels pobles a definir les seves polítiques de manera que siguin "ecològica, social, econòmica i culturalment adequades per a ells i les seves circumstàncies".

---

⁷ Cf. Raúl Fonet-Betancourt. *Crítica intercultural a la filosofia*

Les paraules autogestió, autodeterminació i participació han vitalitzat la consciència política ciutadana provocant moviments tan importants com el dels indignats, però també obrint espai al protagonisme de persones que fins ara havien delegat, per escepticisme, la seva implicació política.

La paraula sobirania però, encara que inseparable dels anteriors, té un sentit més ampli que el polític. Al·ludeix a l'acció gratuïta, sense càlcul. A l'acció que no està mediatitzada per la utilitat, sinó que té sentit per ella mateixa; que emergeix d'una consciència sencera i emancipada⁸. Una consciència integrada, no dividida, que proporciona una guia bàsica per a l'acció.

Totes les formes de sobirania recauen en la capacitat de ser un mateix, de regir-se per els propis principis. Hi ha, deia Viktor Frankl⁹, una consciència moral prèvia als valors i no racionalitzable. Una intuïció del que cal fer, un instint ètic. Aquest és el sentit que donem a l'expressió sobirania ètica. La opció per viure una vida digna, viscuda amb sentit i llibertat.

La sobirania ètica neix d'una clara consciència d'autodomini i d'autocontenció; d'adequació a les pròpies capacitats i de determinació a desenvolupar-les. La sobirania no és sinònim d'aïllament, sinó al contrari, d'autoafirmació en la mútua dependència. La llibertat de ser un mateix s'afirma en la relació amb l'altre.

En un sentit existencial, ser sobirans significa ser plenament, allà on som. És la intensitat de ser la que ens pot fer sortir dels límits d'una realitat programada. La llibertat i la sobirania resideixen en aquell moment de màxima cohesió interna en que fem caure la servitud a una idea, institució, projecció o desig, del tipus que sigui. Servituds que ens fan ajornar permanentment la possibilitat de ser i d'aportar al món el que som.

La sobirania ètica descriu un moment de llibertat interior que ens desenganxa d'una quotidianitat mecànica o econòmicament organitzada i ens aporta l'energia i confiança necessàries per evolucionar. Abans de ser objectes d'un altre o subjectes d'un mateix, som sobirans. En aquesta **senceritat** resideix la possibilitat de dur una vida plena.

Quan parlem de sobirania ens referim doncs, al deure que té cada humà de respondre's a sí mateix i d'encaminar-se des de sí mateix. Posar-se a caminar requereix una mínima orientació. La persona és guia de sí mateixa quan presta atenció a aquesta dimensió interior. Quan es posa a disposició del temps i de les circumstàncies que li han tocat viure per adequar-s'hi i ennoblir-les.

⁸ Cf. Henry D. Thoreau. *Desobediència Civil* i també Gandhi en la defensa de la resistència pacífica.

⁹ Viktor Frankl. *El home en busca del sentit*. Conegut per introduir la noció de *logoteràpia* o la recerca de sentit, com a element imprescindible de la vida humana i la sanació.

La sobirania ètica implica un gir radical en àmbits com són: la relació amb el territori, amb la salut, amb la paraula o la participació política; amb l'acció social i la memòria històrica. L'empoderament implícit en la paraula sobirania és un revulsiu a les pràctiques econòmiques, publicitàries, alimentàries educatives, etc. i s'instaura com un acte d'afirmació cosmològica.

La persona no és un individu en competència per sobreviure en una societat on els recursos són cada vegada més escassos; on ha de rivalitzar constantment per sobresortir i acaparar el que el seu veí pugui usurpar-li. La persona és-en-el-món per realitzar la seva naturalesa. La persona, essent singular i única, és un tot en el tot. Quan hom descobreix que no som servidors de l'estat ni del mercat ni de la feina, sinó que tenim una dignitat prèvia consistent a desplegar el nostre ésser i capacitats, deixa de ser manipulable.

Atendre la dimensió interior de la persona és la millor inversió educativa que en aquest moment podem fer com a societat al límit del col·lapse. Aturar el moviment frenètic de fugir i avançar sense orientació i quedar-nos on som silenci. Atents al present. Aquesta acció, natural en l'ésser humà, encara que poc freqüent en els nostres dies, desperta nova consciència i energia. I sobretot activa la brúixola interior que ens pot guiar en la transició actual.

Aturar-se es una acció sobirana. Desvincular-se de la por, la tensió i l'estrès que impregnen els missatges dels mitjans de comunicació i de la classe dirigent. Disposar-se a desfer l'entramat de condicionaments psicològics i socials que ens impulsen a formar part d'una realitat en la qual no creiem, són actes sobirans. I l'ètica està feta de petites accions sobiranes. No és resultat d'aplicar una normativa externa, racional o tradicional que ens diu el que està bé i el que està malament, sinó el resultat d'una exploració sincera i honesta que condueix a dir el que sentim, pensem i volem.

De la mateixa manera que la sobirania implica actuar de manera sencera, requereix també, **pensar sencera**ment. Això és, per exemple, pensar fora de l'esquema de necessitats i carències creades per la mentalitat industrial i explorar un pensar que neix de les necessitats reals de les persones i els seus contextos vitals.

Pensar des d'una lògica no lineal ni dualista que genera i legitima les divisions entre les persones i entre la naturalesa i les cultures. Pensar de manera sencera atenent al que l'experiència corporal manifesta. Pensar des del present i des del territori per generar un coneixement adequat i útil als problemes de les persones. Posar-nos al servei de la realitat i deixar de servir a un sistema d'interessos creats. Hi ha una enorme tasca de rehabilitació de la cultura vinculada a aquesta sobirania.

També el coneixement científic i tecnològic hauria de posar-se al servei del ben-viure i retirar-se dels patrons que associen progrés amb abundància i acceleració, renunciant a espoliar matèries primeres i dedicant-se a crear xarxes de cooperació autèntica. Un **coneixement sobirà**, al servei de la terra, orientat a restablir els ritmes i la mesura del què és necessari; compromès per tant, amb una economia del bé comú on les persones són l'essencial. Un coneixement respectuós amb les diferents maneres de gestionar la terra, l'alimentació, l'habitatge o la vida interior.

Una ciència i una tècnica a favor de la naturalesa i de la satisfacció de les necessitats de tots els éssers vius, generaria pau i benestar i desmuntaria el vincle fort entre poder i coneixement. Construint en canvi un coneixement que empoderi les persones i s'orienti a la transformació social. La repercussió política d'aquest gir és obvia.

Sortir de la globalització requereix un **projecte ètic** basat en les diferents **sobiranes**, totes elles basculant sobre la sobirania ètica personal. L'emancipació per tant, a la que apunta la sobirania és de l'hegemonia econòmica i sobretot del model jeràrquic i autoritari que regeix el món des de temps immemorials. En cada època cal guanyar la lluita amb aquesta tendència al poder i fer emergir l'autoritat real nascuda del vincle natural entre les persones i les seves circumstàncies i condicions. Nascuda de la solidaria interrelació que anomenem vida.

Si modifiquem l'economia extractiva a favor d'una economia ecològica sense modificar les relacions de poder, no estem transformant res. Si promovem les economies locals per generar llocs de treball i riquesa sense una estructura realment democràtica, repetim un model obsolet a escala petita. Per això els moviments socials assemblearis encara que tinguin un ritme propi, són el camí adequat. El procés neix de la maduració interna de la persona i des d'aquesta maduració s'estén a la comunitat.

Tota persona necessita tenir una postura davant les qüestions existencials. I tota cultura neix d'un posicionament davant d'aquestes qüestions: la identitat humana en el món; la relació entre persona i totalitat.

Culturalment hem de saber respondre de manera creativa a la globalització. Hem de retornar el valor real de les coses i substituir la cobdícia per la lucidesa i la plenitud. Crear cultura és conrear els llocs amb estima, alliberar el paisatge i vincular-se amb la profunditat del món.

Cohesionar el coneixement des d'una visió del món sencera, orgànica i interrelacionada, amb un sentit de la identitat local i contextual. Sense aquest sentit d'identitat i pertinença a un món comú no pot madurar la integritat ètica necessària per sortir de les crisis. La integritat personal vol una sobirania

compartida i basada en la solidaritat.

Les generacions anteriors al boom econòmic i al llenguatge del desenvolupament, vivien instal·lades en la perspectiva del treball per sobreviure, en una relació àrdua amb la supervivència però equilibrada. Hi havia un sentit del què és possible i del que no.

Les persones que viuen a prop de grans muntanyes com els Himàlaia no sentien, fins fa poc, la temptació d'escalar-les. Sabien reconèixer a cadascú la seva grandesa. A les muntanyes, la seva presència implacable. La seva serenor i quietud sense la qual, les persones no aprenen a asserenar-se. La immensitat del mar i la seva riquesa ha estat durant segles una escola de vida per les generacions que hi ha crescut. Sempre un equilibri delicat. El mar ofereix aliment i saviesa. El límit infranquejable de l'horitzó i amb ell, l'aprenentatge del límit necessari en l'existència. La proporció adequada entre ser limitats i percebre l'infinit.

No sabrem recuperar aquesta percepció ni aquest temperament en sintonia amb la terra sense vincular-nos existencialment al món. En la visió de l'infinit des d'un cos finit, en la consciència de ser únics i efímers hi ha la grandesa humana. La capacitat de revolta que avui dia s'intueix davant les greus amenaces que vivim, neix d'aquesta font. La **sobirania primera**.

Bibliografia

RALPH WALDO EMERSON. *Confianza en uno mismo*. Gadir. Madrid 2009

EPICUR. *Ètica*. Proteus. Barcelona. 2010

RAÚL FORNET-BETANCOURT. *Transformación intercultural de la filosofía* Bilbao 2001

VIKTOR FRANKL. *El hombre en busca del sentido*. Herder. Barcelona 2011

IVAN ILLICH. *Convivencialidad*. Seix Barral. Barcelona 1979

SERGE LATOUCHE. *La apuesta por el decrecimiento*. Icaria. Barcelona 2009

LEWIS MUMFORD. *El mito de la màquina*. Pepitas de calabaza. Logroño 2011

HENRY D. THOREAU. *Del deber de la desobediencia civil*. Juventud. Barcelona 2010